

A tartós béremeléshez a versenyképességi pontszámokon muszáj lenne javítani

- A termelékenység növekedése lelassult a világban, erre nehéz alapozni a további, jelentős béremeléseket
- Egy túlságosan prociklikus gazdaságpolitika válságban visszaüthet
- A versenyképességi pontszámok, az intézményi környezet javítása lehetővé teheti a bérek emelését a termelékenység hasonló növekedése nélkül is

Ürmössy Gergely

Vezető makrogazdasági elemző
Gergely.Urmossy@erstebank.hu

Nyeste Orsolya

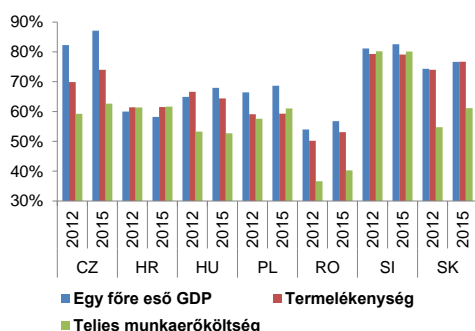
Makrogazdasági elemző
Orsolya.Nyeste@erstebank.hu

A munkapiac egyre feszesebbé válásából adódó, az utóbbi időben önmagától is meglóduló béremelkedést tenné tartóssá a kormány a minimálbér és a garantált bérminimum jelentős emelésével. A magyar gazdaság dualitásából adódóan azonban ez komoly probléma elé állíthatja a cégek jelentős részét, leginkább a kis- és középvállalati szegmensben. Ezért a kormány a munkára rakódó terhek és a vállalati nyereségadó csökkentésével igyekszik a vállalkozásokat segíteni.

A munkára rakódó terhek nagyon magasak Magyarországon, ezért a tehercsökkentés mindenképpen üdvözlendő. Emellett reméljük, hogy a várt fehéredés is megvalósul, ami javíthatja a költségvetés bevételi oldalát. Mindezek ellenére az intézkedés erősen prociklikus, hiszen egy alapvetően felfelé ívelő szakaszban enged ki bevételeket. Ha a költségvetési deficit nem is fog jelentősen meglódulni, az úgynevezett strukturális hiány nagyot nőhet. Ez a politika, ha nem jár a kiadások megfelelő mértékű csökkentésével, illetve az intézményi keretrendszer áramvonalasításával, hosszabb távon visszaüthet.

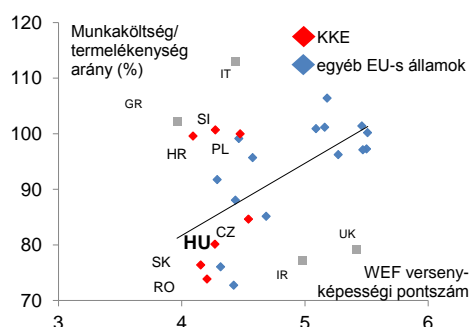
A sokat hangoztatott elmélet, miszerint termelékenységnövekedéssel lehet megteremteni a feltételét a béremelésnek, persze alapvetően igaz, de a jelenlegi világ gazdasági helyzetben komoly korlátai vannak a termelékenység nagyarányú növelésének. Az Eurostat adatai és az Erste Group számai azt mutatják, hogy a termelékenységet jobban tükröző, azaz magasabb béreket lehet fizetni akkor, ha az ország globális versenyképességi pontszámai magasabbak. Magyarországon ez elsősorban az intézményi környezet javítását jelentené, hiszen az utóbbi időben a makrogazdasági, különösen a külső egyensúlyi mutatók számottevően javultak, amiket ezek a pontszámok jellemzően figyelembe vesznek.

Egy főre jutó GDP, termelékenység és munkaerőköltség, az EU28 százalékában, vásárlóerő paritáson mérve

Forrás: Eurostat, Erste Group Research számítás

Munkaerőköltség és termelékenység aránya kontra versenyképesség, 2012-15-ös átlagok*

Forrás: Eurostat, Erste Group Research

* A regressziós vonal számítása a görög, olasz, ír és brit adatpontok kihaavásával történt

Köszönetet mondunk Árokszállási Zoltánnak, az Erste Group AG Közép-Kelet Európai Elemzési Központ vezető közgazdászának, aki rávilágított a téma aktualitására és relevanciájára, valamint véleményével segítette az elemzés elkészítését.

A nyilvánosságot régóta érdeklő, szakmai körökben pedig hosszú ideje tárgyalt jelentősebb mértékű béremelés, a magyar kormány közelmúltbeli bejelentése alapján, jövőre valósággá válhat. A munkapiac “természetes” állapotából adódóan persze már jó ideje a bérek jelentősebb emelkedése figyelhető meg önmagától is. Ez nem sajátosan magyar jelenség: a régiós országokban gyakorlatilag mindenhol egyre feszesebbé válik a munkaerőpiac, ami a bérek emelését kényszeríti ki előbb vagy utóbb.

A túl nagy ütemű béremelkedésnek természetesen van egy olyan veszélye, hogy előbb-utóbb termelékenységi korlátokba fog ütközni. Úgy látjuk, hogy az elmúlt hetekben lefolyt bértárgyalások közben lényegében csupán ezzel az egyetlen, bár nyilvánvalóan helytálló érveléssel lehetett találkozni. Szerintünk azonban a történet ennél valamivel bonyolultabb, és a helyzet kezelése hosszabb távon fontos intézkedéseket igényel mind a magyar, mind a régiós országok kormányaitól.

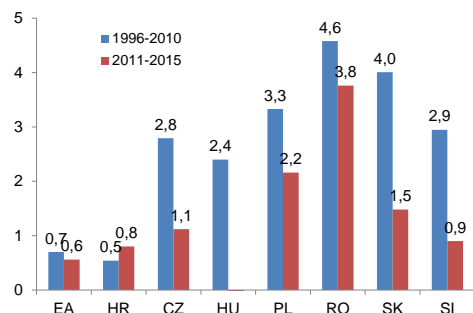
De mi is a gond a túlzott béremeléssel? A hagyományos érvelést elővéve, a termelékenység növelése nélkül hosszú távon fenntarthatatlan egyensúlytalanságok jöhetnek létre. Az adatok tüzetesebb vizsgálata után azonban rájöhethetünk, hogy valójában, vásárlóerő-paritáson mérve is, jó pár régióbeli országban (köztük Magyarországon is) a teljes munkaerőköltség alacsonyabb, mint a termelékenységi szint. Érdekes emellett megfigyelni, hogy a régióon belül a munkaerőköltség és a termelékenység közötti különbség tekintetében elég jelentős szórást láthatunk az országok között.

A fenti jelenségnek több oka is van, illetve lehet. Megítélésünk szerint az egyik legjobb (eddig a magyar sajtóban napvilágot látott) magyarázat az, miszerint a külföldi tulajdonú és a hazai vállalatok termelékenységi különbségéből adódik ez a szomorú helyzet. Eszerint a külföldi tulajdonú nagyvállalati szektor termelékenysége messze a magyar tulajdonú vállalatoké felett van, ami a makroszinten mérhető termelékenységet szépen felfelé húzza. Viszont a bérszintet lényegében az a kis- és középvállalati szektor határozza meg, ami a munkaerőt túlnyomórészt foglalkoztatja, és a nagyvállalati szektoréhoz képest rendkívül alacsony termelékenységű (zömmel magyar tulajdonú).

Egy eddig még nem tárgyalt lehetséges ok azonban, ami a termelékenység és a bérköltség közötti különbséget magyarázhatja, a globális versenyképességi *pontszámok* szintje (nem a rangsorban elfoglalt helyezés!).

Ha a függőleges tengelyen a munkaerőköltségek és a termelékenység arányát, a vízszintes pedig a World Economic Forum versenyképességi pontszámát ábrázoljuk, akkor pozitív összefüggést vehetünk észre, amennyiben a mintából kivesszük a komoly versenyképességi problémákkal küszködő (és ezért “indokolatlanul” magas bérköltség/termelékenységi aránnyal rendelkező) Olaszországot és Görögországot, valamint a sajátos gazdaságstruktúrával rendelkező Írországot és Egyesült Királyságot. (Előbbiben 2015-ben például egy egyszerű, 26,3%-os GDP növekedést regisztráltak, ami a

**Átlagos termelékenység növekedés
(egy munkaóra vetítve, százalék,
év/év)**

Forrás: Eurostat

termelékenységet erőteljesen felfelé torzítja). A versenyképességi pontszámok közötti különbségek egyébként akár magyarázhatják azokat a helyzeteket is, amikor a bérköltség és a termelékenység közti különbség nem a kicsi, alapvetően belföldi tulajdonú, és a nagyobb méretű, alapvetően külföldi tulajdonú cégek eltérő termelékenységével van feltétlenül összefüggésben.

(A fentiek az Erste Group "What is Up, CEE?" 2016. szeptemberi elemzésében angol nyelven jelentek meg először.)

Mit sugall mindez? Azt, hogy hosszabb távon a termelékenység adott szintje mellett növelhető a bér(költség), anélkül, hogy egyensúlytalanságok alakulnának ki a gazdaságban – ehhez viszont javítani kell a versenyképességi pontszámon. Különösen nagy aktualitást ad ennek, hogy a világgazdaságban (és a régióban is) egyértelműen a termelékenység növekedésének csökkenő trendje látható, és most nem látszik túl valószínűnek, hogy például a 90-es évek termelékenység-növekedését meg lehessen ismételni.

Azért is fontos mindezt hangsúlyozni most, mert a minapi megállapodás értelmében a magyar kormány az első évben 5, majd 2-2,5 százalékpontos járulékcsökkentéssel, illetve a vállalati nyereségadó vágásával igyekszik teret engedni a vállalkozásoknak arra, hogy a megállapodás értelmében bért emelhessenek. Ennek azonban természetesen ára van: a költségvetési hiány megemelkedése. Az intézkedések a következő évben várhatóan mintegy 660 mrd Ft-tal csökkentik a költségvetés bevételeit. (Ebből körülbelül 180-200 milliárd Ft a kiesés a vállalati nyereségadóból, járulék oldalon pedig: 450-500 milliárd forint lehet a bevételkiesés). Ezt a kieső bevételt bizonyos mértékig segíthet kompenzálni az emelkedő bérekből származó személyi jövedelemadó növekmény.

Félreértés ne essék: a munkára rakódó terhek csökkentése messzemenően üdvözlendő. Magyarországon nagyon magas az adóék, ami a régiós versenytársakhoz képest hátrányt jelent, hiszen ugyanakkora nettó bért magasabb bérköltség mellett lehet csak kifizetni, és kevesebb marad a vállalkozás számára, ha csak nem magasabb a termelékenység. Mindemelllett, hasonlóan nagyon fontos, hogy elindulhat egy fehéredési folyamat, ami a költségvetésre rakódó extra terheket mérsékli (bár ennek mértéke jelenleg nagyon nehezen becsülhető).

Azonban a költségvetés strukturális hiányának várható, akár jelentős emelkedése éppen a már említett egyensúlytalanságok hosszabb távú, nem kívánatos kialakulását vetítheti előre. Eppen ezért **szükségesnek látjuk, hogy a fenntarthatóság érdekében a versenyképességi pontszámok (és ezen belül kiemelendően az intézményi környezet) jelentősen javuljanak**, az európai példák szerint ugyanis ez a feltétele annak, hogy az (átlag)termelékenységet sokkal jobban tükröző béreket lehessen fizetni. Mindez a már általunk hivatkozott, a hazai tulajdonú kis- és középvállalati réteget érintő versenyképességi problémákat is orvosolhatja akár, hiszen feltételezhető, hogy a javuló intézményi környezet, a javuló bizalom mellett ezek a hazai cégek is jobban tudnának növekedni, és (a méretgazdaságossági előnyöket kihasználva) magasabb béreket fizetni.

A versenyképesség nem csak a bérfelzárkózás szempontjából kulcskérdés. A prociklikus gazdaságpolitika, aminek most tanúi vagyunk,

azaz a fellendülő konjunktúra idején látott csökkenő vállalati nyereségadó és zsugorodó munkáltatói járulékok együttese magában hordozza a költségvetési és gazdasági egyensúlytalanságok kialakulásának veszélyét. Jó lenne, ha a járulékcsoökkentésekkel párhuzamosan tanúi lehetnének az államigazgatás tényleges áramvonalasításának, illetve a jogszabályi környezet rugalmasabbá és kiszámíthatóbbá válásának, ami ideális esetben a piaci versenyt is erősíti. Az ilyen lépések megerősítenék a gazdasági szereplők bizalmát, ami segíthet a gazdasági növekedés stabilitását megőrizni – még azután is, hogy kifutnak az EU-ból érkező támogatások.